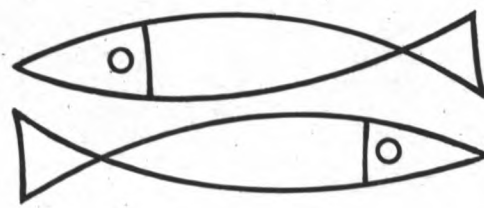

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

red. en sekr. h. pootlaan 242, alkmaar

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

administratie: pasteursingel 29b, r'dam-7

B. WIELENGA — MARKNESSE

VERPAKTE GEANDE

Wanneer je in een serie preken over David stuit op de geschiedenis vermeld in 1 Sam. 21 : 10-15, dan is toch je eerste neiging om deze verzen maar over te slaan. De theologische relevantie van niet groot zo niet nihil. Je slaat Davids avontuur in Gath lijkt er eens wat Kommentaren op na, maar die schijnen toch je eigen mening te bevestigen: hier valt geen preek over te maken. Maar David heeft dan toch maar twee psalmen aan dat avontuur gewijd: de psalmen 34 en 56. In de opschriften boven beide psalmen wordt uitdrukkelijk naar deze episode verwezen. Nu zegt dat niet alles. Niet alle psalmen waar „van David” boven staat zijn ook inderdaad van David. Soms zijn in later tijd opschriften boven al bestaande psalmen geplaatst. En dat lijkt ook heel aannemelijk in de onderhavige psalmen, omdat daar wel in zeer algemene bewoendingen gesproken wordt, zodat in het opschrift allerlei konkrete situaties vermeld hadden kunnen worden. Maar aan de andere kant, „al te lichtvaardig hoeven we die opschriften nu ook weer niet te negeren”, schreef iemand eens terecht.

Voor alle zekerheid lees je er iets op na. Bij de een lees je: „Er is geen voldoende reden de juistheid van het opschrift (van ps. 34) in twijfel te trekken (...)”. Maar bij een ander: „Het opschrift verradt de poging de psalm (34) te verankeren in de geschiedenis van David.” Het zelfde geldt voor ps. 56. De balans slaat toch blijkbaar licht door ten gunste van de niet-davidische oorsprong van deze psalmen. Moet je dan konkluderen dat je ze niet mag gebruiken om een beter inzicht te verkrijgen in 1 Sam. 21?

Toch wil dat er niet helemaal bij je in. Op zijn minst is het toch zo, overweeg je, dat later dan Israël Davids geschiedenis te Gath van meer dan gewone betekenis heeft gevonden, dat men er twee psalmen aan vast koppelde. Blijkbaar heeft Israël wel 1 Sam. 21 gelezen vanuit de pss. 34 en 56. Waarom dan niet hetzelfde gedaan? Vandaar dat je dan maar

„even” konkludeert: davidisch of niet-davidisch, voor mij doet het niet wezenlijk ter zake. En zo komt de weg vrij om met behulp van beide psalmen deze verzen nauwkeuriger te gaan lezen.

David kwam uit Nob, een priesterstad waar destijds na de verwoesting van Silo de tabernakel stond. Daar had hij van de priester Achimeleg van de toonbroden mogen eten; het zwaard van Goliath had hij meegekregen. Achimeleg had hierin niet gehandeld op eigen gezag maar als vertegenwoordiger van God. Op deze manier liet God David weten: Ik ben met je. De weg terug naar Saul was afgesloten, de weg vooruit leek onbegaanbaar. Maar God bemoedigde David: heus, die weg komt wel uit waar je wezen moet — bij Israëls troon. Want Ik ga met je. De bemoedigende tekenen van Gods gunst en trouw ten opzichte van David waren dus die toonbroden en Goliaths zwaard. David zal zich wel vol moed en opgewekt gevoerd hebben, stel je je zo voor.

Maar het tegenover gestelde blijkt waar te zijn. Hij vlucht immers rechtstreeks naar Gath, de stad waar Goliath vandaan kwam, waar Achis koning over was. Het enige was we hieruit toch kunnen konkluderen is dat David uit gebrek aan geloofsvertrouwen, bij gebrek aan geloofskracht zijn toekomst veilig probeerde te stellen bij de Filistijnen. In plaats van op God alleen te vertrouwen, de God die hem in Nob nog zo had willen bemoedigen, nam hij Achis in de arm. Hij liep over naar Israëls vijanden, ja naar de vijanden van God, die onbesnedenen. Als we ook nog bedenken dat Davids toekomst de toekomst van Israël was, zelfs de toekomst die God voor deze wereld had geopend, dan komt Davids handelwijze helemaal in een merkwaardig kleingelovig daglicht te staan. Alsof bij de Filistijnen Gods toekomst veilig zou zijn.

God steekt dan ook een spaak in Davids wiel. Achis' dienaren

herkennen hem. Blijkbaar kende Achis David enkel van naam. Maar deze herkenning moet toch wel op rekening van God geschreven worden, lezen we a.h.w. tussen de regels door. De situatie ziet er nu somber voor David uit. Ps. 56 vertelt dat ze aasden op zijn leven. Hij is nu nog maar één schrede verwijderd van de dood.

Uit 1 Sam. 21 kunnen we niet opmaken dat David in dat uur God om hulp geroepen heeft. Maar met Ps. 56 valt dat rustig aan te nemen.

„Ten dage dat ik vrees, vertrouw ik op u.” En: „op God vertrouw ik wat kan een mens mij doen?” Ook Ps. 34 spreekt van Davids geroep om hulp en van Gods verhooring. Ja, beide psalmen beschouwen Davids uitredding als een daad van God. Maar als we nu eens nagaan hoe David ontkomen is, is dat dan niet wel wat te veel gezegd? David verzon gewoon een list: hij stelde zich aan als een krankzinnige, er op spekulerend dat ook in Gath krankzinnigen als onaantastbaar werden beschouwd. Krankzinnigen werden in het algemeen in die dagen op een speciale manier behandeld, omdat men geloofde dat ze op bijzondere wijze instrumenten van de goden waren. Vandaar dat men hen niet te na kwam. Stel je voor dat je de goden tegen je in het harnas jaagt. En zal David zijn rol niet goed hebben kunnen spelen? Hij had om goed de gek te kunnen spelen. vaak genoeg Saul meegemaakt. En inderdaad: Achis laat David er uit gooien.

Hoe kunnen we nu deze uitredding als een daad van God beschouwen, waar David God terecht voor dankte, Ps. 34? Moeten we in deze list de leiding van God onderkennen en daarom die toeschrijven aan Gods Geest? Nu is het wel zo dat de leiding van God geschiedt in de gewone dingen van het leven. God maakt gebruik van ons verstand, ons inzicht, onze mogelijkheden. Maar dat we daar een goed gebruik van maken op het juiste moment, juist daarin komt Gods leiding uit. Onmogelijk is het bij voorbaat dus niet dat God zo David uit de handen van Achis heeft gered. Maar dan is het voor David toch wel een heel verneiderende manier geweest. Hij, de schoonzoon van Saul toch, een geliefd en gevreesd generaal, de overwinnaar van Goliath, moest zich op de grond wentelen als nota bene in de stad van Goliath een redeloos schepsel, zich de deur uit laten gooien.

Daarin zien we ook Gods oordeel over David zich voltrekken. Hij moest leren dat hij niet ongestraft afwijken kan van Gods weg naar Israëls troon, een weg die zeker niet via de Filistijnen loopt, zoals hij had kunnen weten. God redt David hier inderdaad. Maar de genade gaat niet zonder het oordeel.

Gebrek aan geloofsvertrouwen en geloofskracht drijft David de weg naar Achis op om zijn toekomst, Gods toekomst, bij de Filistijnen veilig te stellen. Gods oordeel daarover treft hem in de manier waarop hij van de dood wordt gered. Maar hij wordt gered. Of Ps. 34 reden had om God te danken.

Hoe anders handelde Jezus in een overeenkomstige situatie. Na de doop in de Jordaan en de ontvangst van de Geest verzocht de Satan Jezus in de woestijn. Hij bood hem de heerschappij over heel de aarde aan. Stel dat Jezus er op was in gegaan. Heel die weg van lijden en sterven, die onbegaanbare weg, had hij vermeden. Maar de prijs was onbetaalbaar: de afhankelijkheid van de vijand van God, de Satan. Vol geloofsvertrouwen wees Jezus dit voorstel dan ook van de hand. Zijn toekomst wist hij veilig in Gods hand. Een dergelijk satanisch bondgenootschap kan per definitie niets goeds opleveren. In tegendeel!

En hoe staat het met het lichaam van Christus, de kerk? kan je vragen. Heeft zij hierin de Meester gevolgd of heeft ze David in zijn

IN DIT NUMMER

- Pagina 325
Ds B. Wielenga,
Verpakte genade
- Pagina 326
Ds H. Smit,
Reformatie en traditie
- Pagina 327
Ds G. Vissee,
„Gedenken en geloven”
- Pagina 328-329
D. W. L. Milo,
Welkom!
- Ds W. G. Visser,
Het boek Daniël
- Pagina 330
Dr D. Holwerda,
De zeven zegelen (1)
Boekbesprekingen door
R. Brands en
Drs H. E. S. Woldring

gang naar Achis zich tot voorbeeld gekozen? Moeten we niet op grond van de kerkgeschiedenis zeggen dat ze telkens weer à la David bondgenootschappen heeft gesloten met filistijnse structuren en systemen? Is ze niet telkens weer „in de greep van het reusachtige” (C. Rijnsdorp) gekomen? Heeft ze niet telkens weer niet haar vertrouwen gesteld in de God Israëls, Jezus' Vader, maar in de Achis'figuren van deze wereld? Om de gedachten wat te bepalen een enkele aanduiding ter konkretisering. Er valt te denken aan bodgenootschappen met politieke systemen en maatschappelijke structuren, hetzij links hetzij recht van signatuur; met door de traditie overgeleverde leer- en leefvormen; met de ideologie van „het eigentijdse”: enkel wat eigentijds is kan dienstbaar zijn aan de toekomst der kerk. Gij zult geen andere goden voor uw aangezicht hebben — dat is het gebod dat hier in geding is.

De overtreding van dit gebod haalt Gods oordeel over de kerk heen. En bij „kerk” mogen we ook ruimer denken aan „christenheid”. Valt Gods oordeel ook niet aan te wijzen in o.a. de terug- en neergang van de kerk — ze loopt leeg, boet aan invloed in, verliest aan geloofwaardigheid. „De periode waarin de bijbelse boodschap gedachten en termen, een zekere mate van publieke geldigheid hadden” (H. de Jong), is (definitief?) voorbij. Dat lijkt me oordeel van God over een specifieke zonde van kerk en christendom. Maar zou in dat oordeel Gods genade niet verpakt kunnen zitten, zodat we de hoop mogen koesteren op een nieuwe morgen? We moeten dan blijkbaar door deze tijd van ontlediging heen. Oordeel met de genade er in verpakt. Al is het wel zo, dat de Heere de verbrokenen van hart nabij is, de verslagenen van geest, Ps. 34 : 19. Er is ook enkel oordeel. Zo gelezen zit er zeker een preek in 1 Sam. 21 : 10-15.

H. SMIT — DEN HELDER

Reformatie en traditie

De teleurstelling

Van de lagere school herinneren we ons allemaal het verhaal van Luther. Die geschiedenis heeft een heel diepe indruk op ons gemaakt. Wat een eenzame figuur is hij geweest — eenzaam in zijn grote worsteling, eenzaam ook in zijn ontdekking van de waarheid, eenzaam in zijn strijd tegen de vijandschap! Later kreeg hij vrienden en medestanders. Maar dat was dan ook **later**. Ons blijft voor ogen staan die eenzame, unieke gestalte!

Wanneer men ouder geworden is en daarmee toegekomen aan een wat dieper gaande bestudering, dan komt men tot de ontdekking, dat vele mensen Luther in zijn denken en overleggen hebben beïnvloed en geleid. Met welk een ernst en kracht heeft Luther bijvoorbeeld over het trotse gebouw van de middeleeuwse Scholastiek heen teruggegrepen op Augustinus! En er zijn natuurlijk meer namen te noemen.

Ik herinner me, dat die ontdekking voor mij een grote teleurstelling betekende. Luther was tevoren voor mij een „rembrandtiek” figuur geweest — een eenzame gestalte in het licht, tegen een donkere achtergrond. En nu kreeg hij opeens gezelschap: Augustinus en al die anderen!

Dat Luther in de kracht van de Here optrad tegen de geweldige macht en de allesomvattende aanspraak van de roomse traditie... geweldig vond ik dat. Maar ik kon het eigenlijk maar heel slecht hebben, dat diezelfde Luther ook weer in een traditie bleek te staan! Dat had eigenlijk niet zo mogen zijn!

Kerkelijk Leven

En wat te zeggen van Guido de Brès, de opsteller van onze Geloofsbelijdenis? Aan het slot van art. 9 zegt hij: „Daarom nemen wij in dit stuk gaarne aan de drie geloofssommen, namelijk der apostelen, van Nicea en van Athanasius...”. Ook hier niet de eenzame „rembrandtiek” figuur, maar een man die tegen alle beschuldigingen in vasthoudt, dat hij in een goede traditie staat, in een gemeenschap des geloofs met vroegere belijders, dat hij niet eenzaam is en niet uniek! Waar kwam mijn teleurstelling eigenlijk vandaan?

Heldenverering

Natuurlijk zat hier een stukje romantische heldenverering achter. De held van een geschiedenis behoort eenzaam te zijn en uniek. Hij behoort helemaal „nieuw” te zijn en niet in een serie te staan, niet in een traditie. Luther met Augustinus en al die anderen, Guido de Brès met de leerlingen van de apostelen, Athanasius en de gelovige voorgelachten... dat doet het niet meer zo goed als die eenzame gestalten uit onz schooljongensverbeelding. Eigenlijk moesten die reformatoren beantwoorden aan de ideale voorstelling die wij van hen hadden gemaakt, aan het ideaalbeeld dat we heel stiekem ook voor onszelf in petto hielden. Wat is het groots eenzaam te zijn en uniek en nieuw! Om iets te vertegen-

Pastorale notities

Wat meer ootmoed en zelfkennis

Godsdienstig over verootmoediging spreken is nog wat anders dan zich metterdaad verootmoedigen. Als de HERE ons vernedert, dan worden we klein gemaakt, klein van moed. Onze grote woorden houden op. We hebben het dan niet meer over de gebreken en zonden van anderen, al zien we ze wel. Maar we hebben genoeg met ons zelf te doen. Als David zo fel reageert tegen die onrechtvaardige man, waarover Nathan in zijn gelijkenis tot de koning sprak — u weet wel: de man die het ooïlam van een arme had weggenomen — is er bij David nog niet van verootmoediging sprake. Dat kwam eerst toen de profeet hem zijn eigen grove zonde voor ogen stelde. Toen werd David verbroken en hen getuigde: 'Ik heb gezondigd tegen de HERE!' Zo kunnen wij ook in onze dagen over de eis van verootmoediging spreken. Maar als het echt is, dan lust het ons niet om een fel requisitoir te richten tot allerlei instanties buiten ons. We zien wel de zonden en onrechtigheden om

ons heen bij overheden en bevolkingsgroepen, in kerken en organisaties. Maar de HERE kwam ons aan eigen tekortkomingen en gebreken ontdekken. In allerlei oordeel en gericht kwam hij ons bezoeken. En met een verslagen hart en in gebrokenheid van geest gaan we ook tot anderen zeggen: laat ons toch de HERE vrezen. Want vreselijk is het te vallen in de handen van de levende God. Scherpe verwijten, felle aanklachten, het breed uitmeten van zonden en verkeerdheden bij anderen in kerkelijke, politieke en maatschappelijke zaken, openbaren vaak een groot gebrek aan zelfkennis en doen ons voorbij zien, hoe dikwijls de HERE ons in zijn genade om eigen schuldigheid moest tegenkomen en met schaamte tot bekering brengen. Als Daniël zich verootmoedigt voor de HERE met gebed en smeking en zak en as, heeft hij het niet over het goddeloos geweld van de Babylonische wereldmacht. Maar hij doet belijdenis en zegt: 'Och HERE!... wij hebben gezondigd en hebben onrecht gedaan en goddeloos gehandeld met af te wijken van uw geboden... O HERE vergeef!' In de omgang met anderen siert een bescheiden houding ons allemaal, leert ons de bijbel.

B. Telder, Bilthoven

woordigen dat er eigenlijk nog nooit geweest is! En kijk nu toch eens aan: De reformatoren lieten zelf duidelijk merken, dat ze in zo menig opzicht als kleine mensen stonden op de schouders van een gelovig voorgelacht! Helden moeten toch eenzaam zijn?

Slechte theologie

Naast de romantische heldenverering was er, lijkt me nu, toch ook wel sprake van de eerste en zeer primitieve beginselen van een slecht soort theologie. Door de dienst van Luther en de zijnen had de Here zijn grote werk in genade willen verrichten, zo hield men ons voor. Jawel, maar dan wilden we Luther eerst en De Brès vervolgens ook echt zien als „een teken uit de hemel” in een vrije variatie op het joodse thema (Matth. 16 : 1).

En bij een teken uit de hemel past toch zeker niet de „horizontale” historische verbondenheid met vroegere gelovigen en belijders? In Luther en de zijnen was Gods reddend ingrijpen zichtbaar aan de dag getreden, zo had men ons geleerd. Maar daarom wilden we Luther eerst en De Brès vervolgens ook — in een vreemde en verre verwantschap met de heidenen van Efeze — eren als „een beeld dat uit de hemel is gevallen” (Hand. 19 : 35), dat dus rechtstreeks, zonder enige menselijke werkzaamheid of beïnvloeding, van boven afkomstig is. Hoe kun je nu tegelijk een door-Godgezondene zijn en in een traditie staan — met Augustinus, Athanasius en de mensen van Nicea? Een stukje slechte theologie! Do-

pers van karakter. Het kwam er immers op neer, dat de Here wel in onze mensengeschiedenis kan binnenvallen, maar dat Hij niet werkelijk in alle levensverbanden en mensenrelaties in onze geschiedenis kan meetrekken. Het zou immers betekenen, dat de Here Luther alleen maar plotseling en van boven, af tot een geschikt instrument kon maken en niet via een rustige „horizontale” lijn waarin gedachten en stemmen van vorige geslachten tot hem kwamen om hem in zijn overwegen te helpen. Slechte theologie! En dat terwijl je de genade van God ondervond in het onderwijs van ouders, onderwijzers, catechiseermeesters, predikanten — allemaal mensen die de Here om je heen had gezet! Maar ja, over die genade van God keek je gemakkelijk heen! Merkwaardig eigenlijk, dat romantische heldenverering en diep-ernstige theologie zo dicht bij elkaar kunnen komen, als het om de afkeer en de verwerping van de traditie gaat!

Reaktie

We leven in een tijd waarin „polarisatie” in de mode is. Een triest verschijnsel: Uit angst voor de kou van de Zuidpool vlucht ik met zoveel vaart naar het Noorden dat ik pas bij de Noordpool halt kan maken! Om dan te merken, dat de temperatuur ook daar nauwelijks aangenaam kan worden genoemd! Men maakt slechts een keuze uit twee polen!

Zo kan men uit reaktie tegen de traditiehaat van romantiek en slechte theologie tot een vaderenverering komen. En daarmee is

men dan van de Noordpool naar de Zuidpool gevlogen, in één ruk. Men wil niet uniek zijn, niet nieuw, geen rembrandtieke figuur... best. Maar waarom wil men dan opeens helemaal niets meer zijn? Waarom wil men geen eigen plaats, geen eigen stem, geen eigen denken overhouden? Reformatie en traditie zijn géén vijanden. Maar ze zijn ook niet identiek! Moet men nu beslist of traditionalist of traditieverwerper zijn?

Reformatorisch evenwicht

Bij de reformatoren constateert men een respectvol luisteren naar de vaders, een blijmoedig gaan in de lijn van die vaders, een grote vreugde als men de eigen overtuiging in de belijdenis van de vaders mag herkennen. Daarmee deden ze recht aan het „samen met alle heiligen” van Ef. 3:18, aan de gemeenschap der heiligen in haar breedte- en dieptedimensie. We zouden deze houding met het woord „harmonie” kunnen typeren.

Anderzijds zien we bij de reformatoren overduidelijk de scherpe en strenge schifting, de scheiding tussen koren en kaf in de overlevering, de moed om de eigentijdse dikke kafaag van het bijkans verborgen koren te verwijderen. In de traditie wordt het verschil tussen waar en vals vanuit de Schrift aan de orde gesteld. We zouden deze houding met het woord „kritisch” kunnen typeren. Samen dus: een houding van harmonie en kritiek, van nederig luisteren en zelfstandig oordelen.

Kritische harmonie

Denk eens even aan Joh. 14:16 waar de Here Jezus de zending van de Geest der waarheid aankondigt, die bij de discipelen zal zijn **in eeuwigheid**.

Van hieruit kunnen we verband leggen met de gegeven typering. Wie niet meer kritisch durft te zijn aanvaardt het woord van Christus in feite niet meer, want hij gelooft dat de Geest slechts tot aan het belijden van de vaders gebleven is en dat we daarom de belijdenis van de vaders hebben te zien als de laatste voetafdruk van de Geest in de modder van onze verloren mensengeschiedenis.

Wie de traditie verwerpt en „uniek” wil zijn aanvaardt datzelfde woord van Christus in feite ook niet meer, want hij gelooft dat de Geest eigenlijk pas echt bij hemzelf begonnen is en dat de voorafgegane geschiedenis wel veel modder maar juist géén voetafdrukken van de Geest laat zien. Dit roept ons op om evenwichtig te zijn — op reformatorische en schriftuurlijke wijs.

Kritische harmonie. We zouden hier willen denken aan Pred. 7:18 „Het is goed, dat gij aan het ene vasthoudt en ook van het andere uw hand niet aftrekt...” om dan in een wat vrije toepassing van de tekst te vervolgen: „...want hij die God vreest ontkomt aan het kwaad van kwalijke eenzijdigheid”.

G. VISEE — HAREN (Gr.)

„Gedenken en geloven”

„Wat moet je eigenlijk doen aan het Avondmaal?” Ik herinner mij nog levendig hoe deze vraag bij een huisbezoek in de Leerdamse gemeente, en dus reeds jaren geleden, door een meisje, dat niet zo lang geleden voor de eerste keer mee aangegaan was, op mij en de ouderling, die ik vergezelde, werd afgevuurd. „Wat moet je eigenlijk aan het avondmaal doen?” Dat was voor ons een vraag, die op dat moment gezegd uit de lucht kwam vallen, maar voor haar een kwestie, waarmee ze al lang had rondgelopen: „Wat moet je eigenlijk aan het avondmaal dóen?” Een vraag, die bewees, dat ze zich aan het avondmaal geen houding wist te geven, met zichzelf geen weg wist en dat de tijd aan de tafel voor haar eigenlijk een leegte betekende.

Fijn, dat ze met die vraag voor de draad kwam. Nou hadden wij op het huisbezoek iets wezenlijks te doen. En nooit heb ik het antwoord vergeten, dat mijn ouderling gaf: „Aan het avondmaal moet je gedenken en geloven. Meer niet. En minder niet. Die twee: Gedenken en geloven. Dat wordt ook zo bij de viering gezegd (en een dominee, die het goed doet, zegt dat niet zonder nadruk): „Neemt, eet, gedenkt en gelóoft, dat het lichaam van onze Here Jezus Christus verboden is tot een volkomen verzoening van al onze zonden”. Dat is het rechte avondmaal vieren. Dat we met de hand het gebroken brood en de drinkbeker der Heren, en met het hart zijn lijden en sterven aannemen, en dan gedenken dat de Here Jezus als het ware paaslam werd geslacht en geofferd aan het kruis opdat wij vrij zouden uitgaan. Dat gedenken we dan.

Niet alleen aan het avondmaal. Maar óók aan het avondmaal. Het zou niet zo mooi zijn, wanneer we aan dat lijden en sterven van de Here Jezus voor onze zonden slechts één keer in de twee, drie maanden dachten. Dat zou betekenen, dat het lijden en sterven van onze Heiland niet veel te beduiden had in onze geestelijke bagage, niet behoorde tot de Schatten van ons hart. En als je die niet hebt, dan haal je ze ook nooit voor de dag. Maar als de Here Jezus ons lief is, wij de grote werken van God kenen; bezig zijn met de leiding van Hem in ons eigen leven, dan kan het niet anders of we zijn ermee bezig, een vrouw soms „met de stofdoek in de hand, een man zo maar — als de werkzaamheden dat toelaten — onder de bedrijven door, soms in de nacht. Het zou de moeite lonen eens na te gaan welk een grote rol de nacht soms gespeeld heeft in het leven van mensen in de Bijbel. „En des nachts zal zijn lied bij mij zijn, het gebed tot de God mijns levens”. Ps. 42:9. „Mijn mond looft met jubelende lippen, wanneer ik aan U gedenk op mijn

slaapplaats.” 63:6, 7. In de stilte, wanneer geen enkel gerucht ons afleidt, is er zo veel om na te denken, over Gods Woord, over wat de Here voor zijn volk geweest is de eeuwen door, om na te denken over onszelf, over wat we tegen de Here misdeden, over de vergeving der zonden en over „het blij vooruitzicht”.

Zulke mensen tekent ons de Schrift. Maria, de moeder des Heren. „Doch Maria bewaarde al deze woorden en overlegde die in haar hart”. Lk. 2:19. Wat Maria van de herders gehoord had, van die engelenboodschap in de velden van Efrata, van het engelenlied, dat hoorde ze aan en dat borg ze weg. Zoals een vrouw haar schatten wegbergt, diamanten, parels, een kostbare ring, een erfstuk, een mooi geschenk. En zoals zo’n vrouw dan van tijd tot tijd wat achter slot en grendel verborgen werd uit haar schrijn tevoorschijn haalt, om het nog eens te zien, zich er in te verlustigen, het bij een hoog feest te dragen, zo trok Maria van tijd tot tijd de schat van haar hart open; dan was ze bezig met wat de engel haar gebodschapt had van haar Kind, van wat God Jozef van dat Kind gezegd had in de droom, van wat de herders haar hadden verteld in die wondere nacht. Zij gedacht en geloofde.

In een reeds vele jaren geleden gehouden preek over „De herders en het Kind Jezus” zei de destijds zo bekende ds. J. C. Sikkkel:

„En Maria bewaarde deze woorden alle tezamen, overleggende die in haar hart”. Eerst is een mens, die het hoort, druk met het evangelie, als hij er door gepakt wordt. We zijn jaren en jaren onder de prediking van het Woord Gods, maar, dat kent ge toch, dat ge er door gegrepen wordt — als ge dat niet kent! — dan wordt een mens er druk mee. Maar dat is het hoogste niet. Later wordt ge er stil mee. Dan praat ge er niet meer van. Dan verlangt ge naar de nacht, om stil op uw bed te overdenken, als alles slaapt en niemand het weet, zo tot God te roepen en die schatten dan eens voor de dag te halen.

O, dat binnenste van ons hart, daar bewaren we de schatten in. Hebt ge er wel schatten in? Anders zijt ge arm! Wat bewaart ge toch in uw hart? Is Jezus er in, de woorden van Jezus en over Hem, en al wat ge van Hem te weten kunt komen en te kennen, is dat er in?

Dat was nu bij Maria. „Ja, daar was het een vrouw voor; zegt iemand... Neen, vrouwen kunnen druk genoeg zijn en praten. Maar daar was Maria een begenadigde ziel voor. Dan gaat ge zwijgen en bewaren. Maria heeft het niet altijd verzwegen, maar zij heeft het wel altijd bewaard. Daar zijn mensen bij wie altijd alle kasten open zijn, en alles

Aanvulling

Mijn bespreking van het nieuwe jaarboekje in Opbouw van vorige week heeft verschillende reacties uitgelokt. Enkele lezers hebben mijn schrijven ervaren als een diskwalifikatie van prof. Veenhof; zij namen mij dit zeer kwalijk. Herlezing van mijn recensie doet mij inzien dat zij niet voldoende vriendelijk gesteld is. Ik heb niet de juiste toon weten te treffen. Dit spijt mij bijzonder. Het was echt niet mijn bedoeling. Met name de laatste alinea betreur ik. De achting waarop prof. Veenhof recht heeft en die ik hem verschuldig ben, komt in mijn bespreking helaas niet tot uiting. Hiervoor mijn welgemeend excuus aan prof. Veenhof en de lezers.
H. E. S. Woldring

zwerft tegelijk over de vloer. Er is niets, dat ze wegsluiten. Ze hebben geen sleutel waarmee ze het verborgene van hun hart sluiten, waarmee ze iets extra's bewaren. En dat moeten we toch hebben. In dat verborgene van ons leven, daar moet Jezus zijn, en wat we van Hem kennen en weten.”
Tot zover Sikkkel.

De meditatie is tegenwoordig „in”. Daar komen mannen voor over uit het verre Oosten, om dat de mensen weer bij te brengen. Transcendente meditatie. Zo heet dat. Een hele techniek is dat. Om van de wereld los te komen en tot jezelf in te keren. Maar dat is heel wat anders dan wat de Bijbel ons leert: „k Zal gedenken hoe voor dezen ons de Heer heeft gunst bewezen, k zal de wond'ren gadeslaan, die Gij hebt van ouds gedaan.” Dat over God en Zijn Christus.

Als ik mij niet vergis is dat er minder dan vroeger.

Vroeger werd verwacht, dat het weekblad, dat bij ons in huis kwam, ook een 'meditatie' bracht. Een Schriftoverdenking, die tot overdenken stemde. Dr. A. Kuypers heeft ze bij honderden geschreven. En hij kón het. Elke week in De Heraut. Later gebundeld onder prachtig gevonden titels: 'Vooreendisteleen mirt', 'Vier uwe vierdagen', 'Dagen van goede boodschap'. Maar dat is er tegenwoordig niet meer bij. We zijn zo druk. We werken veel korter dan ons voorgelacht, maar we hebben veel minder tijd. We hebben allemaal een vrije zaterdag maar kunnen van de weeromstuit 's zondags maar één keer naar de kerk. Stilte kennen we nauwelijks meer, de radio, de televisie, de bandrecorder, de platenspeler, de telefoon en ga zo maar door, houden het leven en het lawaai wel aan de gang. We houden ons niet bezig, we worden wel bezig gehouden. Tot nadenken komen we niet of nauwelijks. En vaak hebben we ook niets om over na te denken. ... Als we eens op een keer de slaap niet kunnen vatten, waar denken we dan aan? Nou, wat er dan boven komt, dat is uw inventaris, de schat van uw hart.

Maar bij het avondmaal moet het. Dat is 'om te doen gedenken'. Daar is het: 'Gedenkt en gelooft'. En daar is de avondmaalszondag

Vervolg op pag. 328 - onderaan

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

WELKOM!

Nu moogt u van de Schotten zeggen wat u wilt, maar zeg nooit dat ze zuinig zijn, laat staan dat ze gierig zijn. Zeg maar liever, als u hun karakter in één woord wilt samenvatten, dat ze gastvrij zijn.

Vanwaar dan toch die nare faam? Die komt, als andere discriminerende verhalen en mopjes over de Schotten, van het perfide Albion (dat ook niet graag op deze wijze wordt aangeduid). Want Engeland, laten we zeggen de in de middeleeuwen ingedrongen Angel-Saksische bevolking, behoudt altijd latente schuldgevoelens tegenover de verjaagde en verdrukte en uitgebeende Schotten, de oorspronkelijke Kelten. Vandaar dat Engeland nog altijd op de blaren zit van een Ierse burgeroorlog en een fanatieke Schotse onafhankelijkheidsbeweging; over Wales spreken we nu niet.

Dat de Schotten elk dubbeltje omkeren voor ze het uitgeven is hun in vele eeuwen van armoede wel geleerd. Van de penny een shilling maken is de hoge kunst van eminente Schotse huismoeders. Sparen is het verweermiddel der armen; men zegt wel eens dat de spaarbanken in Schotland zijn uitgevonden. Maar de Nederlandse huisvrouw is als gemiddelde toch ook „prijbewust” bij haar inkopen? Dan kan zij haar Schotse zuster niets verwijten.

Welnu. Wanneer we de fabel over de Schotse zuinigheid eens de taaie nek mochten omdraaien, zouden we onze aandacht meer kunnen richten op de Schotse gastvrijheid. Want die gastvrijheid is niet alleen reëel en onverbloemd — maar ook hartelijk en daarbij uitermate christelijk.

Een Schot zal zelfs zijn vijanden niet in de kou laten staan. Dat is eens en voor goed gebleken in Glencoe, enkele eeuwen geleden. In dat dorpje arriveerden op een late avond in januari 1692 gewapende soldaten in dienst van de Britse regering. Ze werden gastvrij ontvangen en over de

huizen verdeeld; toevallig allemaal leden van de clan Macdonald. Te middernacht hebben de soldaten hun gastheren vermoord: het hele dorp werd, als Putten bij ons in 1944, van mannen beroofd. Het geslacht Macdonald is bij die gelegenheid bijna geheel uitgeroeid; ten offer gevallen aan zijn natuurlijke gastvrijheid, die zelfs tegenover zijn vijanden gehandhaafd bleef.

Zo is de Schotse gastvrijheid. Als u iemand aanspreekt, de weg vraagt, een inlichting behoeft, luistert men eerst en zegt dan: komt u niet even binnen? Come in! Of, nog dringender, do come in! En gaat u over de drempel dan klinkt het: be welcome. Of, als u een echte Kelt hebt getroffen: fàilte! Men zal u niet laten gaan zonder de gevraagde inlichtingen plus een drankje (just a social dram) plus het verzoek om nog eens langs te komen. De Schotse gastvrijheid wordt in de dorpen van de Hooglanden eenmaal per jaar massaal beoefend. Op het nieuwjaarsfeest, dat een week duurt, gaan alle dorpingen bij alle dorpingen op bezoek. Men leeft in die dagen in gemeenschap van eten en drinken. Een ceremonie, hogmany, die aan het Ootmarsumse „vlögel'n” verwant kan zijn; zij het dat het laatste op Pasen valt.

—o—

Op een winkel deur aan de haven van Oban hangt een leuke verwelkoming. Blijkbaar had men aanvankelijk een kaartje met „welcome” opgehangen; misschien met daaronder hetzelfde in het Frans en Duits. Maar... naarmate diverse volkeren deze winkel bezochten werden er diverse kaartjes in diverse talen onder gehangen. Toen de eerste rij tot de drempel reikte kwam een tweede rij kaartjes. Allemaal met een welkom, eventueel „welkom in deze zaak”. En zegt u nu niet, nuchtere commerciële Nederlander, dat elke zaak zijn potentiële kopers graag verwelkomt en dat dit veelvuldig „welkom” dies niets te betekenen heeft. Want ten eerste is het niet meer waar: bij het winkelen in ons land is meer aandacht voor potentiële dieven dan voor klanten. Maar bovendien is dat spelletje met dozijnen talen, die glossolalie, universeel beeld van de wereldomvattende gastvrijheid. Want u hoeft niets tegen uw zin te kopen, om welkom te zijn. Als u na een kwartier vergeefs vragen, zoeken, passen en teruggeven de winkel verlaat — is men even vriendelijk voor u als toen u binnenkwam.

Jawel, het „welkom” is in Oban tot veertig (40) kaartjes uitgedijd. Hartverwarmend. U zult ze vermoedelijk niet allemaal kunnen lezen, maar u kunt ze wel allemaal goed raden. Uit de context heet dat. Daarom zijn ze hier voor u vermeld.

„Grüzi, wilkomme i üsem Lade” moet Schweizerdütsch zijn, Zwitsers. „Velkommen til var Forretning” zal een Skandinavische taal zijn en u

Vervolg van pag. 327

voor. We gaan elke week naar de kerk om te horen. Maar op de avondmaalszondag komt ons oog aan zijn trekken. Dan krijgen we aanschouwelijk onderwijs. Dan zwijgt, afgedacht van wat aan het avondmaal noodzakelijk moet worden gezegd, de dominee. Daar is de stilte. En als het goed is, dan is die stilte een lofzang tot God. We moeten als we voor de weldaden van God gezet worden, er ook eens stil van worden. Om te denken en te geloven.

Waar we dan aan denken moeten? Aan de dood des Heren.

Aan wat er is geschied op Golgotha.

Met wat er aan voorafging en wat er op is gevolgd en wat er op volgen zal.

Aan de beloften van God aan de voorvaderen geschied, en in de volheid der tijden heerlijk vervuld.

Maar we moeten aan dat alles denken in verband met ons teigen leven. Dat het alles geschied is 'voor al onze zonden'. Als het goed is, dan hebben we niet alleen vóór maar ook onder het avondmaal wat te belijden. En te denken aan wat God ons aan goed gedaan heeft in het verleden. Hier is een jong stel mensen, die voor het eerst als man en vrouw ten avondmaal gaan; anderen ontvingen in de maanden na de vorige bediening een kind, dat ze ook ten doop houden mochten; daar is een vrouw aan tafel,

voor het eerst alleen: de vorige keer was haar man nog met haar; een vader en moeder beleven de vreugde, dat een van hun kinderen voor het eerst samen met hen tot de maaltijd des Heren komt; of — dat kan ook — zij denken aan een volwassen zoon of dochter, die de doop verzaakte en de Here en zijn dienst de rug toekeerde. Dat ligt zus bij de één, zo bij de ander. Het kan zijn een: 'als mijn gedachten in mij vermenigvuldigd werden...'. Maar zo mo-

gen we dat alles, en mag ieder het zijne meenemen aan de maaltijd des Heren, en al dat leed en al die vreugd, die bange en die blijde herinneringen, ons struikelen en onze zorgen mogen we daar meenemen in de lichtkring van dat overweldigende: dat het bloed van Christus vergoten is tot een volkomen verzoening van al onze zonden.

Dat hoort er ook bij. Dat we 's even stil zijn. Om te gedenken en te geloven.

W. G. VISSER — UTRECHT

Het boek Daniël

De verre toekomst (vervolg)

Niet minder groot dan de willekeur in het opstellen van berekeningen, zijn in de pogingen, althans voor zover mij bekend, de getallen symbolisch te verklaren de fantasieën aan het werk geweest. En even onbetrouwbaar blijft hun resultaat.

De eenvoudigste verklaring lijkt me nog steeds de beste. Het einde, waarvan Gabriël gewaagt, is het einde van de gramschap. Dit is de

gramschap Gods, die op Israël blijft rusten, ook na de wederkeer uit Babel. Nog lange tijd, tot in een verre toekomst, zal die gramschap voelbaar blijven. Psalm 85 spreekt er van, Haggai en Zacharia hebben er weet van, Ezra en Nehemia zijn er zich met Maleachi van bewust.

Wel is de HERE goedgunstig geweest voor Israël, maar er is iets stuk gemaakt, dat niet wordt hersteld. De glorie van David en Salomo is voor Israël voorgoed

voorbij. En nu ook de druk in Babel ondergaan niet brengt tot algehele bekering, zal de moeite blijven gedurende vele dagen. Een dieptepunt zal worden bereikt, wanneer straks een kleine vier eeuwen na Daniël, het dagelijks offer niet meer zal worden gebracht. Twee duizend drie honderd maal ontbreekt de mogelijkheid daartoe. Duizend en honderd vijftig dagen is dan de hele cultus lam gelegd. Er staat dan weer een tempel, maar de dienst kan evenmin plaats vinden als tijdens het verblijf in Babel. Inderdaad heeft ongeveer zo lang de ontheiliging van het altaar geduurd onder de overheersing van Antiochus. Toen gaf de HERE uitkomst. Het feest der vernieuwing kon toen ten langen leste worden gevierd. En een nieuw uitzicht op herstelde gemeenschap kwam van God. Hij zoekt toch altijd weer zijn volk. En bij Hem wordt het eind van de zaak altijd beter dan het begin. De glorie van David kom niet weer. Maar Davids Zoon is wel gekomen. En Zijn glorie wordt onvoorstelbaar. Zo leert ons deze profetie — indirect — ons ook iets over het eind der dagen. De kerk heeft veel van wat God schonk verzondigd: de bekering blijft altijd weer ten dele, indien ook maar ten dele. En wat God in Zijn toorn ontnemt geeft Hij niet zo maar weer terug. We moeten ook niet onze krampachtige pogingen doen het

verstaat het gemakkelijk. Evenzo „Volkomen til var affar”. Maar of u „Knotso Pula Nala” kunt thuisbrengen, of „Kudta Indani Duka Yangu”, of „Croeso i'n Siop” staat te bezien. Met een mondjevol Frans en Duits verstaat u „Bienvenue dans notre magasin” (blijkbaar door een dame geschreven), evenals „Wilkommen in unserem Laden” (met schrijffout en al). Een reeks lettertekens kunt u als Hebreeuws thuisbrengen — een ander kaartje is kennelijk Arabisch. Nog een ander Japans schrift. Het Grieks ontbreekt evenmin als het Russisch. En wat denkt u van „Tervetuloa Myymäläämmē”? Is het Fins? Of „Tere Tulemist Meie Poodi”? Of „Emedi”? Of „Witamyl!” — „Merkba!” — „Witatcie” — „Zopabct Bume”? Toch geen alledaagse klanken, wel? En u kunt er zeker van zijn, dat ze allemaal de Schotse gastvrijheid aanduiden.

Nog een grappige Amerikaanse kreet: „Haere mai”, waarschijnlijk „Here am I”: daar ben ik weer (wetende dat ik hier welkom ben). „Buenos Dias i Ben Venuti” kunt u nu wel aan. Het Nederlandse „Welkom” ontbreekt natuurlijk ook niet. En het mooist van alle zult u hoop ik vinden het Keltische „Ciad Mile Fáilte”, hetgeen overgezet zijnde betekent: honderd duizend (maal) welkom.

—o—

Bent u gevoelig voor het wordeke welkom? Hoe dikwijls hebt u zich voorgenomen, deze broeder of gene zuster eens op te zoeken? Maar de gedachte, dat uw visite mogelijk niet van harte gewenst is, zou u toch van zo'n bezoek terughouden? Zelfs Salomo komt u hierin tegemoet: weer uw voet van uws naasten deur, opdat hij u niet zat worde. Die remming kan benauwend zijn, kan u in een isolement brengen. Wat zult u ook een kostbaar uur, een kostelijke avond, verdoen met een spelletje schermutzingen? Uitwisselen van algemeenheden en argumenten, maar iemands hart niet te zien krijgen? Wat kan het ellendig zijn, als een broeder u zelfs op de stoep laat staan. Als u niet welkom blijkt te zijn. U buigt het hoofd. U kijkt naar uw schoenen. Misschien kijkt u wel of er stof op ligt.

Dan is de Schrift anders. Die bemoedigt ons om weduwen en wezen te bezoeken. Die zegt ons dat het geluid van onze voetstap liefelijk is, wanneer we vrede komen brengen. En die wekt ons op, om de gastvrijheid lief te hebben; nog wel met de aansporing: dat sommigen in hun gastvrijheid onwetend engelen hebben geherbergd. En wat kan het heerlijk zijn om aan een „moeilijke” deur te vernemen: daar doet u goed aan — kom binnen.

Als wij de gastvrijheid-in-Christus hebben liefgehad tot het einde, is er straks een extra hartelijk welkom voor ons. Honderd duizend maal welkom. Ga in tot de vreugde van uw Heer!

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

oude te herstellen. Wat stuk gemaakt is is veelszins verloren. De dienst van God lijdt schade door de schuld van kerk en wereld. Maar wat mensen ten kwade hebben gedacht wordt toch eenmaal ten goede gekeerd. De ijver van de HERE der heerschen zal dit doen.

DANIËL 9

Zeventig jaar, of een lange, lange tijd

Daniëls verbijstering, waarvan sprake is in het slot van hoofdstuk 8, is veroorzaakt niet alleen maar door het vooruitzicht op een bijzonder zware druk, waaronder Israël zal moeten zuchten, maar eveneens door de aankondiging dat het gezicht betrekking heeft op een verre toekomst.

De vraag: „hoe lang nog?” is altijd een benauwende vraag in tijden van moeite en verdriet. Het is vooral een benauwende vraag voor ieder die de HERE kent als een God van vergeving en ver-

lossing. Waarom toeft Hij zo lang als Hij toch de wil en het vermogen heeft te helpen? De wegen, waarlangs Hij gaat en waarlangs Hij de Zijnen leidt, schijnen zo vaak in tegenspraak tot de beloften die Hij gegeven heeft.

In het eerste jaar van Darius de Meder, dat is in het eerste jaar na de val van Babel, staat Daniël voor het raadsel hoe Gods toezegging bij monde van Jeremia, is te rijmen met de voorzegging van Gabriël.

Tot tweemaal toe heeft Jeremia gesproken over een periode van 70 jaar. De eerste keer (25 : 11-14) wordt deze tijdsduur aan Babel gegeven tot overheersing, de tweede maal (29 : 10) wordt uitdrukkelijk gezegd dat, wanneer Babels jaren zijn geteld, de HERE naar Zijn volk zal omzien. Dan zal Zijn heilrijk woord in vervulling gaan, omdat de HERE geen gedachten van onheil koestert, maar gedachten van vrede om Israël een hoopvolle toekomst te geven.

Een hoopvolle toekomst! Ja, maar het blijft altijd maar weer toekomst. Nu het zover is verdiept Daniël zich in Jeremia's profetie; hij kan er niet anders in lezen dan dit: De tijd van de hoopvolle toekomst is nú. Maar pas geleden zei Gabriël: Berg mijn woorden goed op, want het duurt nog héél lang. In dit dilemma is er slechts één uitweg.

EVEN AANDACHT VOOR ONZE JEUGD!

Het zal U bekend zijn, dat in de kring van onze kerken op veel plaatsen jeugdverenigingen en clubs werkzaam zijn, die op een met de jongelings- en meisjesverenigingen van vroeger vergelijkbare manier zich bezig houden met Schriftonderzoek.

Aan dit werk wordt leiding gegeven door het uit de kring van deze verenigingen gevormde Gereformeerd Landelijk Jeugdcomité. Dit Comité heeft zich vooral bezig gehouden met het verschaffen van studiemateriaal voor de jeugdclubs, hetzij in de vorm van schetsen, hetzij door middel van artikelen in het blad „Verkenning”. Ook worden studieweekends, congressen en ontmoetingsdagen georganiseerd.

U weet dat wij, toen wij kerkelijk buiten het verband werden georganiseerd, op slag werden beroofd van alle middelen, die in het kader van de gereformeerde jeugdorganisaties door U en onze jeugd waren samengebracht: we mochten geen lid meer zijn. Wij hebben er van afgezien, na deze slag nog weer een echte bond van verenigingen met alle bijbehorende bestuurs- en ledenorganen op te richten. Onze kring was te klein geworden, de kosten van instandhouding van zo'n apparaat zouden verhoudingsgewijs te hoog worden. En het bleek ook best wat eenvoudiger te kunnen.

Met het verstrijken van de jaren neemt de veroudering van voorhanden studiemateriaal toe en wordt de behoefte aan nieuwe en vernieuwde schetsen groter.

Het kost ons geen moeite U te vertellen, dat veel jongeren in onze kring zich van harte aan bijbelstudie willen geven.

Welnu, daarbij willen ze graag geholpen worden.

Aan deze vernieuwing van het studiemateriaal wordt hard gewerkt.

Het is echter onmogelijk tot dergelijke uitgaven te komen, zonder dat het Comité beschikt over enige fondsen.

Schetsen moeten een redelijke oplage hebben, willen ze betaalbaar aan de jongelui ter beschikking worden gesteld.

Voorraden moeten in de vorm van papier en drukkosten worden voorgefinancierd.

Schetsenschrijvers doen hun werk letterlijk en figuurlijk pro deo, leden van het comité en andere betrokkenen schieten er financieel gezien meer bij in, dan dat ze aan kosten vergoed krijgen.

Dat is allemaal niet erg — integendeel —, maar het geeft aan genoemd Comité wel de vrijmoedigheid U te vragen om geldelijke steun. Er moet minstens f 10.000,— beschikbaar komen.

Een dezer dagen ontvangen de kerkeraden een brief van dezelfde strekking als dit „ingezonden”. Via Opbouw willen wij U vragen ons te helpen met een eenmalige, royale gift.

U zou b.v. voor elk jaar, dat U zelf vroeger lid van een jeugdvereniging was vijf gulden kunnen geven, en voor elk jaar dat U het niet was, maar wel had kunnen zijn, vijfentwintig.

U ziet maar, overtuigd als U met ons zult zijn van het belang van de zaak.

Uw gaven kunt U storten op postgiro no. 992662

t.n.v. C. Huizinge, Ketting 11, Heerenveen, onder vermelding van „voor de jeugd”.

In dit blad zal verantwoording worden gedaan.

Onderstaande personen waren gaarne bereid ons verzoek bij U aan te bevelen:

ds L. W. G. Blokhuis, Schiedam.
ds N. Cornelisse, Zwijndrecht.
ds F. van Deursen, Apeldoorn.
C. Huizinga, Heerenveen.
ds G. Janssen, Badhoevedorp.
drs P. van Kampen, Zeist.
prof. dr E. Schuurman, Breukelen.
prof. C. Veenhof, Kampen.
L. F. Venderbos, Den Haag.

Namens het Gereformeerd Landelijk Jeugdcomité,

P. C. van Wijk, Zaltbommel
Voorzitter.

D. HOLWERDA — ZUIDHORN (Gr.)

DE ZEVEN ZEGELEN (1)

Wanneer ik in deze artikelen iets ga schrijven over de zeven zegelen, dan is het — gezien het tijdstip waarop de publicatie ervan plaats vindt — wellicht goed vooraf enkele dingen te zeggen, om misverstanden te voorkomen.

1. Het is niet mijn bedoeling in deze artikelen te polemiseren met ds Van Atten, die sinds 28-2-'75 op de voorpagina van dit blad over Openbaringen schrijft. Mijn bijdrage staat volkomen los van de zijne. De zaak is zo gegaan: Enkele jaren geleden behandelden we op de Mannenvereniging het boek Openbaringen. Toen is op een gegeven moment me iets opgevallen, dat — naar ik meende — nieuw licht wierp op de betekenis van de zegelen. Hier en daar in den lande heb ik over deze materie gesproken en met de door mijn inleiding losgemaakte discussies heb ik m'n winst gedaan. Nu kreeg ik op de onlangs gehouden Opbouw-vergadering van een der redactieleden het verzoek weer eens iets in dit blad te schrijven. Ik moet erkennen, dat ik ook tot mijn eigen groot misnoegen jarenlang verstek heb laten gaan. Met name zit het me dwars, dat ik de artikelen over Romeinen reeds kort na de aanvang heb moeten afbreken. Door bijzondere omstandigheden die ik niet in de hand had heb ik een jaar lang daar niets aan kunnen doen. Toen ik daarna de zaak weer aanvatte, heb ik me voorgenomen pas iets voor publicatie vrij te geven, als ik op z'n minst met de helft van het boek klaar zou zijn; anders zou — gezien m'n beperkte tijd en de moeilijkheid van de stof — wellicht na twee of drie artikelen weer een hiaat van weken — zo niet maanden — ontstaan. Ik ben toen — dat mogen de lezers wel weten — in Romeinen 5 vastgelopen. Daar zie ik nog steeds geen gat in.

Om nu toch mijn goede wil te tonen, heb ik voorgesteld dat ik — hangende de voorbereiding van de vervolgartikelen over Romeinen — eerst maar over de zeven zegelen zou schrijven. De redactie is daarmee akkoord gegaan.

2. Als er onder de lezers zijn die het boek van dr C. van der Waal „Openbaring van Jezus Christus” (Groningen, 1971) hebben gelezen, zullen ze misschien raakpunten zien tussen de verklaringen van hem en van mij. Die zijn er inderdaad. Toch berust mijn verklaring niet — ook niet mede — op de lezing van zijn boek. Pas toen zich mijn eigen mening had gevormd, heb ik er kennis van gekregen. De lezers zullen trouwens zien, dat ik vanuit een heel ander punt opereer.

Ik zou nl. willen beginnen met

Mattheüs 24

Het hoofdstuk is — naar ik mag aannemen — in grote trekken zeer bekend.

Als de Heiland de tempel verlaat, komen de discipelen zijn aandacht vestigen op de prachtige tempelgebouwen en de fraaie stenen die men bij de bouw ervan heeft gebruikt (vgl. Marc. 13). Dan zegt Jezus: die imposante bouwwerken zullen allemaal met de grond gelijk gemaakt worden; er blijft geen steen van overeind staan.

Als Hij zich dan op de Olijfberg heeft neergezet, komen zijn discipelen — volgens Marcus (13 : 3) zijn het er vier geweest: Petrus, Jacobus, Johannes en Andreas — Hem vragen, wanneer dat gebeuren zal. En ze voegen daar in één adem nog een vraag aan toe: wat zal het teken zijn van Uw verschijning en van de voleinding der wereld?

Hiermee schijnen de discipelen over een nog verdere toekomst informatie te vragen dan waarover Jezus in eerster instantie gesproken had. De Heiland was begonnen over de verwoesting van Jeruzalems tempel. Maar men heeft de indruk, dat de discipelen met hun tweede vraag Zijn aandacht richten op de jongste dag. En in wat Jezus dan antwoordt meent men evenzeer naast voorzeggingen die slaan op het einde van Jeruzalem, profetieën te horen die kennelijk betrekking hebben op het einde aller dingen.

Het lijkt me goed, nog eens kritisch na te gaan, of deze uitleg van Mattheüs 24, waarbij men naast en door elkaar gesproken acht van de verwoesting van Jeruzalem en van de ondergang der wereld, nu beslist geboden is.

Om te beginnen zullen we ons moeten afvragen, wat voor de discipelen aanleiding kan zijn geweest voor het toevoegen van de tweede vraag: wat zal het teken zijn van Uw verschijning en van de voleinding der wereld?

Hier is — dit eerst even — de vraag gesteld naar een teken; naar één teken van twee zaken: Christus' verschijning en de wereldvol-einding. Blijkbaar hangen die twee zo nauw samen, dat één teken beide gebeurtenissen aankondigt. Christus verschijnt — zo mogen we deze woorden verstaan — om de wereld tot haar voleinding te brengen.

Waarom nu deze vraag boven die eerste (naar de tijd van Jeruzalems verwoesting), die in Christus' woord van vs. 2 haar directe aanleiding vond?

Het lijkt mij waarschijnlijk, dat het antwoord in de volgende richting te zoeken valt.

Met Zijn spreken over de verwoesting van de tempel in 24 : 2 spint de Heiland, naar het mij voorkomt, verder aan de draad van 23 : 38¹⁾: „zie uw huis wordt u woest gelaten”; of beter misschien: „uw huis wordt u leeg achter gelaten”.²⁾ U zult straks met een lege tempel blijven zitten;³⁾ de Heere zal er nl. niet langer willen wonen (vgl. 1 Kon. 9 : 7; Jer. 12 : 7).

Welnu: daar in 23 : 38 had Hij op dit woord laten volgen: „Ik zeg u, ge zult me van nu af niet meer zien, totdat gij zegt: Gezegend hij die komt in de naam des Heeren.” M.a.w. Jezus had daar zelf in aansluiting aan de profetie, dat God de tempel in Jeruzalem zou verlaten, geprofeteerd, dat Hij, Jezus, nu van hen wegging, maar eens zou terugkeren, en dat ze Hem dan — sidderend en noodgedwongen⁴⁾ — als koning zouden begroeten. Het woord aan Ps. 118 : 26 ontleend hebben Jezus' hoorders nl. ongetwijfeld betrokken op Zijn intocht als koning, vgl. Luc. 19 : 38, Joh. 12 : 13 (met het vervolg, vs. 15!), Marc. 11 : 10; en dat terecht: vgl. Ps. 118 : 21 met Ps. 20.

Het komt mij voor, dat dit woord van Jezus uit 23 : 39 over Zijn terugkeer als koning voor de discipelen aanleiding is geweest om in 24 : 3

¹⁾ Op de nauwe samenhang tussen de hoofdstukken 23 en 24 van Mattheüs hopen we straks terug te komen.

²⁾ Vgl. b.v. Hand. 8 : 26: de weg naar Gaza is „verlaten”, je ziet er bijna geen mensen.

³⁾ „Oikos” (huis) staat hier in de betekenis van „naos” (tempel), vgl. Luc. 11 : 51 met Matth. 23 : 35.

⁴⁾ Men meent wel — en ik heb zelf ook een tijdlang in die richting gedacht — dat hier sprake zou zijn van een bekering van Israël tot de Christus aan het einde aller tijden. Ofschoon de Schrift daar elders naar mijn indruk inderdaad over spreekt (Rom. 11 : 26), lijkt het mij bij nader inzien waarschijnlijker, dat we hier in Matth. 23 : 29 te maken hebben met een „veinzend hulde bieden” (zoals b.v. in Openb. 11 : 13 slot): ze zien — te laat — in, dat Hij toch met het koningschap bekleed is teruggekeerd die zij nooit als vorst hadden gewild, vgl. Luc. 19 : 12, 14, 27.

behalve naar het tijdstip van de verwoesting van Jeruzalem ook te informeren naar het teken van Jezus' glorieuze verschijning als vorst.

Nu had echter Jezus zich ook in zijn tweede woord (vs. 39) beperkt tot Jeruzalem: „Ik zeg u, gij zult me van nu af niet meer zien totdat gij zult zeggen: ...”. De hele wereld komt hier niet expliciet binnen de gezichtskring.

En ik zie niet in, waarom de discipelen wel deze verruiming zouden hebben aangebracht. Zelfs na de opstanding vragen ze, als Jezus hen beveelt in Jeruzalem te blijven om te wachten op wat Zijn Vader hun beloofd had (nl. de doop met de Heilige Geest, die over enkele dagen zal plaatsvinden), in reactie op dit bevel: „Heer, herstelt gij in die tijd voor Israël het koningschap?” (Hand. 1 : 6). Die beperking tot Israël wordt daar door Jezus ook niet gecorrigeerd. De engel had voor zijn geboorte toch tot Maria gezegd: „Deze zal groot zijn en Zoon des Allerhoogsten genoemd worden, en de Here God zal Hem de troon van zijn vader David geven, en Hij zal als koning over het huis van Jakob heersen tot in eeuwigheid, en zijn koningschap zal geen einde nemen” (Luc. 1 : 32, 33). En had Hij niet zelf gezegd: „Voorwaar, Ik zeg u, gij, die Mij gevolgd zijt, zult in de wedergeboorte, wanneer de Zoon des mensen op de troon zijner heerlijkheid zal zitten, ook op twaalf tronen zitten om de twaalf stammen van Israël te richten” (Matth. 19 : 28)? Hij laat hun alleen weten, dat de Vader de beslissing over dat moment aan zich alleen voorbehoudt. En Hij doet dat — en daarbij zou ik toch even de vinger willen leggen — in bewoordingen die overeenkomen met wat hier in Matth. 24 straks in vs. 36 wordt gezegd!

Dit alles geeft ons bepaald dus geen aanleiding te denken, dat de discipelen verder gingen dan het einde van Jeruzalem en ook het einde van heel de wereld in hun vraag betrokken.

Boekbespreking

Bij de uitgeverij Buijten en Schipperheijn verschenen vorig najaar twee boekjes, „Herders worden schaars”, door ds T. Siebesma en „Genesis in ruimte en tijd”, door Francis A. Schaeffer (prijs resp. f 5,90 en f 10,—).

Eerst iets over het boekje van dr Schaeffer. De vraag die daarin aan de orde komt is deze: hoe moeten we de eerste hoofdstukken van Genesis lezen? Op die vraag wordt door moderne commentatoren verschillend geantwoord: sommigen houden ze voor niet-historisch, anderen verklaren ze als mythe, nog weer anderen zoeken de verklaring in symboliek. Dr Schaeffer wijst in zijn boekje op de grote betekenis voor de mens van nu van de eerste elf hoofdstukken van het boek Genesis. Ze tonen nl. de kosmische plaats van de mens over zijn historische plaats, zijn geschiedenis, beter: wat aan zijn geschiedenis vooraf gaat. Ze vertellen over Gods handelen met de mens, over de belofte die God gaf. Als de mens de realiteit van de eerste hoofdstukken van Genesis wegneemt, wordt de dolgerichte loop der geschiedenis tot een doolhof waarin de mens de weg niet kan vinden. Dan ziet de mens zijn doel niet meer: Leven in een liefdevolle verhouding met zijn Schepper, naar Wiens beeld hij geschapen is. Het boekje van dr Schaeffer is duidelijk in zijn stellingname: de schepping is een historisch feit, evenals de zondeval, de zondvloed en ook Gods belofte, die begon in Gen. 3 : 15

en die uitliep op de komst van Jezus Christus, het zaad der vrouw, die de kop van de slang vermorzeld heeft!

Een boekje dat de moeite — want dat kost het wel! — van het lezen waard is.

Het andere boekje „Herders worden schaars”, door de auteur, ds T. Siebesma, een brochure genoemd, gaat, zoals de titel al doet vermoeden, over het werk van de herders in de gemeente. Die herders verwaarlozen in de tegenwoordige tijd hun eigenlijke taak, het weiden van de kudde, „de herderlijke verzorging der gemeente door Woordverkondiging, Sacramentsbediening, voorgaan in de dienst der gebeden, huisbezoek, vermaning en vertroosting”. Deze brochure is geschreven om juist op de belangrijkheid en de noodzakelijkheid van de preek (als belangrijkste onderdeel van het pastorale werk) te wijzen. De auteur vertelt over Calvijn als herder en over wat Calvijn gezegd en geschreven heeft over het herder-zijn op de preekstoel. Volgens het oude formulier voor het bevestigen van Dienaren des Woords (waarin veel van Calvijn doorklinkt) is de volgorde voor de taak van de dienaren: preken, catechese, huis- en ziekenbezoek. En de preek moet dan zo zijn dat de gemeente weiden kan in de grazige weiden van Gods Woord; daarnaast moet de dienaar des Woords de kinderen der gemeente inwijden in de leer der kerk en moet hij ook de gezinnen bezoeken en zieken troosten. En het belangrijkste is: hij mag niet licht denken van zijn taak: „De dominee als de herder van de door Christus zelf hem toevertrouwde kudde moet herderlijk catechiseren en herderlijk huis- en ziekenbezoek doen”. Het mag niet oppervlakkig zijn en zeker niet afstandelijk. Herder-zijn betekent vóórgaan, voorop gaan; betekent óók: omzien naar achterblijvers. Aan zulke herders is nu gebrek. Het boekje

is geschreven uit bewogenheid met de gemeente van Christus, uit zorg om het niet blijven bij het Woord. Daarom moeten er herders zijn die de gemeente het Woord van God laten horen. Wat de auteur met zijn boekje wil zeggen, vat hij samen in één zin: „de weide waarmee deze schapen geweid worden is niet anders dan de verkondiging des Goddelijken Woords”. Het is een oproep tot allen die als herder geroepen zijn om ernst te maken met hun taak om de troost van Gods Woord te geven aan de kudde. Het is, ondanks een niet altijd even goede stijl, een lezenswaardig boekje!

R. Brands, Amsterdam

Over de zin van het leven

Soms krijgt een redakteur van een blad een boek ter recensering toegestuurd, waar hij blij mee is. Dit gebeurt niet zo vaak; het bespreken van boeken beschouw ik meestal als iets dat er nu eenmaal bij hoort. Maar onlangs kreeg de redactie het boek toegestuurd van prof. Helmut Gollwitzer: Over de zin van het leven. Het is een uitgave van Kok in Kampen, bevat 184 blz. en kost f 17,90. Gollwitzer schreef zijn boek in het Duits, onder de titel: Krummes Holz — Aufrechter Gang. De nederlandse uitgave is een vertaling van de hoofdstukken I, VII t/m XI en een samenvatting van hoofdstuk II uit Gollwitzers oorspronkelijke Duitse editie. Waarom het hele boek niet vertaald is, laat ik nu maar buiten beschouwing. Het gaat me alleen om de inhoud van dit boek en die is rijk.

Het centrale thema is de zin van het leven. De schrijver prevelt geen stichtelijkheden. O nee, hij weet dat het vragen naar de zin van het leven, mensen in het beantwoorden tot vloeken heeft gebracht. Hij weet, dat tegenwoordig meer over zinloosheid en over crisis van de zin wordt gesproken dan dat het zin-besef hoog genoteerd staat. Ook onder christenen is dit het geval en lijkt de twijfel eerder authentiek voor hen te zijn dan de zekerheid over de zin van het leven.

Diepgaand is Gollwitzers bespreking van Job, van Judas en van Jezus op Golgotha. De strijd tussen zonde en genade, tussen schuld en vergeving staan hier centraal. Maar niet alleen hier. Ook werken van theologen als Barth, Brunner, Bonhoeffer en anderen, filosofen als Kierkegaard, Nietzsche, Heidegger en Adorno, literatoren als Dostoevskij, Goethe, Kafka en anderen worden wat dit onderwerp betreft gepeild.

De grote verdienste van Gollwitzers boek is niet zo zeer, dat we weer eens merken hoe hij in zijn zaakjes thuis is. Dat is wel bekend. Treffend is dat hij op de juiste plaatsen, de juiste voorbeelden en citaten geeft. Hij is door het Marxisme en andere wijsgerige stromingen heengekropen.

Goede elementen weet hij te waarderen. Het werk van grote literatoren heeft hij geproefd; het heeft zijn gevoeligheid voor het probleem verrijkt, zijn inzicht verscherpt.

Hij schiet niet op tegenstanders; hij loopt met hen op: hun problemen zijn ook zijn problemen. Maar door zijn antwoorden heen speelt in talloze variaties dezelfde, duidelijk herkenbare melodie: de christelijke leer van schepping en verlossing — het christelijke leven van hoop en verwachting.

H. E. S. W.

Om de veiligheid van het bestaan

Op 9 juli 1974 verzond de minister van defensie een nota onder deze titel aan de Voorzitter van de Tweede Kamer van de Staten-Generaal. Hij gaf in dat boekwerk — 146 bladzijden, een duidelijk en goed leesbaar geschrift — een schets van het „Defensiebeleid in de jaren 1974-1983”.

Omdat het stuk tevoren in de ministerraad behandeld was heeft het een sterke politieke waarde: het gehele kabinet staat er achter. Immers defensiebeleid móet regeringsbeleid zijn.

In de aanbiedingsbrief schrijven minister en staatssecretarissen van defensie dat het defensiebeleid van vorige regeringen in feite was vastgelopen. De optredende loon- en prijsstijgingen werden op onvoldoende wijze in het defensiebudget verwerkt. De dagelijkse uitgaven (salarissen van militair- en burgerpersoneel, onderhoud van het materieel, enz. — in het algemeen de exploitatiekosten) moesten worden gefinancierd en het gevolg van de vastgestelde (te lage) budgetten was dat er te weinig overbleef voor nieuw materieel. Schepen, tanks, vliegtuigen, allerlei apparatuur, verouderde sterk, want er was onvoldoende geld voor vernieuwing (investeringen). En als je eenmaal achterstand hebt, loop je die niet in.

Stel dat je een eigen huis hebt en een paar

jaar achtereen is er onvoldoende aan onderhoud besteed; hoe komt dat ooit weer goed, tenzij je onverwacht een erfenis krijgt en voor een goede rammeling kunt zorgen. Of een ander voorbeeld: als je bijna het gehele inkomen moet besteden aan huur + levensonderhoud, hoe redden vader en moeder het dan met kleding, als de winter voor de deur staat en de kinderen uit de kleren van het vorig jaar gegroeid zijn? Zij moeten voor dit soort grote uitgaven maandelijks iets kunnen wegleggen (sparen).

Als je bij defensie achterstand in vernieuwing van het materieel constateert, betekent dit dat er op de lange duur onvoldoende mogelijkheid is om de taken uit te voeren. Dan komt er een situatie, die sterk lijkt op die van 1940: wel personeel, niet bijster goed geoefend, maar onvoldoende van nieuwe spullen voorzien. Dat betekent in elk geval de aantasting van de gevechtskracht, met alle gevolgen van dien.

Nu zijn de defensietaken van Nederland voor een belangrijk deel binnen de NAVO vastgelegd. NAVO = Noord-Atlantische Verdrags-Organisatie, de samenwerking van 15 landen (Amerika, Canada en West-Europese staten). Het is de gezamenlijke opstelling om een ongewenste machtsontplooiing van Oost-Europese zijde te voorkomen, om crisis-situaties desnoods met militaire macht het hoofd te kunnen bieden. En dat kan enkel als het sámen gebeurt en als het geloofwaardig is, d.w.z. als militaire eenheden in staat zijn om — onverhoopt — op te treden.

Het sámen-doen leidde in het verleden tot het maken van duidelijke afspraken. Voor Nederland betekent dat bijv. dat een bepaald

deel van de oostgrens van West-Duitsland verdedigd moet kunnen worden (landmacht), dat in het oostelijk deel van de Atlantische Oceaan, in het Kanaal en op de Noordzee een aantal schepen moet kunnen opereren (marine) en dat enkele squadrons vliegtuigen en geleide-projectielen-opstellingen beschikbaar zijn (luchtmacht).

Die taken vereisen moderne middelen (materieel + personeel) en de kosten daarvan komen we tegen in het defensiebudget. Aan dat budget zijn beperkingen gesteld.

Nodig is nu om een goede harmonie te zoeken tussen de omvang van de defensietaken, tussen het daarvoor benodigde materieel en personeel en de daaraan verbonden kosten. We zullen niet méér doen dan we kunnen of willen betalen (de begroting) en daarvoor behoort niet méér (ook niet minder) personeel te zijn dan gemoeid is met modern materieel. Dat evenwicht, zo zetten de bewindslieden uiteen, zou er toe leiden „het uithollingsproces van de laatste jaren te beëindigen”. Het kon echter niet anders verkregen worden dan door reducties in de taken toe te passen, m.a.w. de omvang van de strijdkrachten te verminderen. Maar, zo staat er, dat zal dan ook leiden tot een belangrijke verhoging van de investeringen. „Ik verwacht daarvan een verhoging van de kwaliteit der strijdkrachten en een verbetering van de defensieve kracht die opweegt tegen de kwantitatieve aanpassingen.”

Dit alles was, zoals reeds gezegd, duidelijk en goed.

Edoch, al spoedig kwamen er ook voor dit kabinet bij de uitvoering van de plannen, moeilijkheden.

M. de Jonge, Den Haag

Kerknieuws

● De Kommissie Funktionering Kerkverband heeft in opdracht van de Landelijke Vergadering van 30 november 1970 een nieuwe redactie van de artikelen 31, 32, 33, 36 en 38 van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven ontworpen. Het rapport van de kommissie is aan de kerken toegezonden ter behandeling op de Landelijke Vergadering van februari 1976. Dit rapport is volledig opgenomen in het Informatieboekje 1975/1976 (uitgave Buijten en Schipperheijn, Amsterdam).

De opnieuw geredigeerde artikelen luiden als volgt:

art. 31/I. De kerken, die van Christus zijn, werken eendrachtig samen. Zij wekken elkaar op het Woord van God te bewaren en te blijven bij de leer van de kerk naar de formulieren van enigheid; zij helpen en dienen elkaar en behartigen de zaken, die zij gemeenschappelijk hebben. Zij mogen daarbij niet over elkaar heersen, maar zullen geduld met elkaar hebben en samen de tijd van God verwachten, waarin Hij de weg duidelijk zal maken.

art. 31/II. De kerken komen door afgevaardigden bijeen in regionale vergaderingen. Deze vergaderingen dragen geen blijvend karakter, maar zijn tijdelijk en houden op te bestaan, zodra zij gesloten zijn. Zij worden samengeroepen door de kerk, die de laatstgehouden vergadering daartoe heeft aangegeven.

art. 32. Het agendum van de regionale en landelijke vergaderingen, dat uitsluitend kerkelijke zaken bevat, wordt door de kerken samengesteld.

Een regionale vergadering behandelt alleen wat niet door kerkeraden, een landelijke vergadering alleen wat niet door regionale vergaderingen kan worden afgehandeld en verder wat tot de betrokken kerken gemeenschappelijk behoort.

Aan deze kerken wordt vroegtijdig meegedeeld welke zaken werden voorgelegd, opdat zij haar oordeel kenbaar kunnen maken en haar afgevaardigden behoorlijk kunnen intrueren. Zij die door regionale of landelijke vergaderingen met een opdracht worden belast, ontvangen die opdracht welomschreven en rapporteren tijdig aan de kerken van die vergaderingen.

art. 33. De regionale en landelijke vergaderingen zullen de haar voorgelegde zaken op kerkelijke wijze behandelen, waarbij zij naar overeenstemming streven, voordat een besluit met de meeste stemmen wordt genomen.

art. 36. In de regionale vergaderingen komen de genabuurde kerken samen. Zij zenden elk twee stemhebbende afgevaardigden, voorzien van een bewijs van afvaardiging en eventuele instructies. Deze vergaderingen worden ten

minste tweemaal per jaar gehouden, waarbij telkens een afgevaardigde van een andere kerk voorzitter is.

art. 38/I. De kerken komen om de twee jaren samen in een landelijke vergadering, tenzij er reden is voor vervroegde bijeenroeping. Dit laatste kan alleen gebeuren met medewerking van ten minste twee regionale vergaderingen.

Elke regionale vergadering zendt naar de landelijke vergadering vier stemhebbende afgevaardigden, voorzien van een bewijs van afvaardiging en eventuele instructies. Van deze vier afgevaardigden worden geen twee uit dezelfde kerk gekozen.

art. 38/II. Een landelijke vergadering kan in de genoemde samenstelling haar agendum afhandelen, om daarna te worden gesloten. Zij kan in deze samenstelling echter ook in een haar voorgelegde, gewichtige, zaak slechts een voorlopig oordeel geven. In dat geval wordt zij, nadat het agendum voor het overige is afgehandeld, voorlopig gesloten.

Een landelijke vergadering handelt volgens de laatstgenoemde regel, indien ten minste twaalf kerken de wens hiertoe vooraf kenbaar hebben gemaakt aan de roepende kerk of indien ten minste acht afgevaardigden zich hiervoor ter vergadering hebben uitgesproken.

art. 38/III. Een voorlopig gesloten landelijke vergadering wordt voortgezet om de zaken, waarover zij een voorlopig oordeel gaf, af te handelen, niet eerder dan vier maanden nadat de kerken de notulen, deze zaken betreffende, hebben ontvangen en niet later dan zes maanden na de voorlopige sluiting.

Naar de voortgezette landelijke vergadering zendt elke kerk rechtstreeks één stemhebbend afgevaardigde, voorzien van een bewijs van afvaardiging en eventuele instructies.

De afgevaardigden van de regionale vergaderingen hebben in de voortgezette landelijke vergadering een adviserende stem; zij kunnen door de kerk, waarvan zij lid zijn, echter wel worden aangewezen als haar stemhebbend afgevaardigde.

's-Gravenhage — In de heden te houden gemeentevergadering zal de acte van vereniging van de Geref. Kerken van 's-Gravenhage-Loosduinen en van 's-Gravenhage-Z.W. tot de Geref. Kerk van 's-Gravenhage worden getekend. Predikant van de nieuwe gevormde gemeente wordt ds J. W. Verwey, haar emeritus-predikant ds J. Waagmeester. Het adres van de kerkeraad wordt: L. F. Venderbos, Melis Stokelaan 828, 's-Gravenhage, tel. 070-677803.

De diensten van de gemeente worden gehouden op de gebruikelijke tijden en plaatsen: 9 uur in de Nebokerk, Rhijnvis Feithlaan en 16.45 uur in de Johanneskapel, Bosbesstraat.

Rektifikatie — In het Kort Verslag van de 82e Centrale Diaconale Conferentie (2) staat in de derde zin: „Maar dat schuilt ook achter het niet-kennen van de Heiland”. Dit moet echter zijn: „Maar daar schuilt ook achter etc.”

Apeldoorn — Het adres van de diakonie is: G. Amptmeijer, Zadelmakershonk 646, Apeldoorn.

Rectificatie

In de titel van het artikel van Mr dr J. J. Oostenbrink is een fout geslopen.

Er had moeten staan: Christelijk onderwijs in een toekomstig onderwijsbestel (in plaats van onderwijsbesluit).

Dir.-secretaresse, 26 jr., 178 m., zoekt

gezelschap
voor wintersportvakantie

Br. met foto onder nr. 3110 van Opbouw, Nootgedacht 3, Zeist.

Direkt **GELD** nodig?

Bel Spijkerboer - Elburg
een vertrouwd en voordelig adres.
Tel. 05250-1751

1. Kleine zwervers in

Columbia.

Verwaarloosd en verwilderd. Verschaf hen wat levensvreugde en help hen in kontakt te komen met Gods Woord. Ons weeshuis „FUTURO JUVENIL” heeft f. 30.000,— nodig.

2. Dringende noodzaak!

Geef een polikliniek en kraamkliniek aan de armen van Pangkalpinang, de hoofdstad van het eiland Banka (Indonesië) f. 50.000,—

3. Leer hen het Evangelie lezen.

Steun ons projekt voor de bestrijding van het analfabetisme in NICARAGUA (Z.-Amerika). Voor f. 25,— kunnen we voorzien in de behoeften van één leerling per jaar. Streefbedrag f. 25.000,—.

4. Blijf INDIA steunen

Onze zuivelindustrie en ons pluimveebedrijf heeft nog f. 82.000,— nodig voor verdere uitbouw. Bestemd voor de meest behoeftigen aldaar.

Stort Uw bijdragen op „WOORD EN DAAD”
Giro 30.20.900 te Velp (Gld.)
Graag met vermelding projekt.

UITNEMENDE GESCHENKEN

Dr J. G. Woelderink — **Uit de praktijk der Godzaligheid.** Komt de titel u 'ouderwets' voor? Toch wordt de Godzaligheid (of Godsvrucht) door Paulus noodzakelijk genoemd. En Dr Woelderink was een predikant die over het leven daaruit mooie dingen heeft gezegd. Als het Schriftuurlijk-pastoraal preken op onze kansels nog in ere is, is dit mee te danken aan mannen die Woelderinks werk op hoge prijs stelden en als zeer verfrissend en diep hebben ervaren. Woelderink biedt in dit boek op eenvoudige en duidelijke wijze onderricht uit de Schrift om het geloof en zijn zekerheid te dienen. Vele 'kernwoorden' en 'begrippen' uit de Bijbel worden helder toegelicht. 213 pagina's. En een ouderwets prijsje: f 8,90.

James H. McConkey — **Het drievoudig geheim van de Heilige Geest.** Het komt voor, dat boeken van 80 jaar oud ineens weer actueel blijken. Dat is het geval met 'The Three-fold Secret of the Holy Spirit' dat Dr W. Adriani voor ons uitnemend vertaalde. Bij McConkey vindt de lezer afwijzing van alle buitenissigheid, en desondanks een gloed en een diepte van geloof en liefde waaraan onze tijd schreeuwende behoefte heeft. Dit oude boek is springlevend en heilzaam. 100 pagina's. f 7,90.

Bij de boekhandel en rechtstreeks bij de uitgever.

Buijten & Schipperheijn - Amsterdam

Valkenburgerstraat 106 - tel. 020-236612 - postgiro 22960
antwoordnummer 2225

Voor al uw

handels- en familie drukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nootgedacht 3 — Zeist